

Magdalena Rosińska

Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych UŁ

ZASOBY LUDZKIE JAKO FUNDAMENT KONKURENCYJNOŚCI (EDUKACJA A KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI EUROPEJSKIEJ W ŚWIETLE STRATEGII LIZBOŃSKIEJ)

Artykuł poświęcony został polityce edukacyjnej Unii Europejskiej w obszarze szkolnictwa wyższego, jako elementowi wdrażania Strategii Lizbońskiej. Wskazano kierunki zmian, zaakceptowanych tzw. Procesem Bolońskim, na rzecz nadania sferze edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego „wymiaru ogólnoeuropejskiego”. Celem jest pokazanie, iż zmiany w systemach edukacyjnych stanowią konsekwencję przyjętej przez Unię Europejską strategii poprawy konkurencyjności gospodarki europejskiej.

1. Kapitał ludzki jako priorytet Strategii Lizbońskiej

Zmiany społeczno-gospodarcze i technologiczne, prowadzące do rozwoju społeczeństwa określanego jako post-przemysłowe, post-kapitalistyczne, post-modernistyczne, „oparte na wiedzy”, „uczące się”, czy też społeczeństwo informacyjne, przyniosły przekształcenie pojęcia „siła robocza” w „kapitał ludzki”. Konsekwencją tego jest przewartościowanie pojęcia „edukacja” i konieczność traktowania polityki edukacyjnej jako elementu polityki gospodarczej. Analizując poziom konkurencyjności gospodarek poszczególnych krajów, zaczęto zauważać, iż wraz z postępującym procesem globalizacji następuje coraz silniejsze uzależnienie poziomu konkurencyjności od tzw. czynników miękkich. Kapitał ludzki (obok innowacyjności i infrastruktury) jest zaś podstawowym elementem owych zasobów. Potwierdzeniem roli czynnika ludzkiego we współczesnej gospodarce wydają się być zapisy Strategii Lizbońskiej. Dokumentu przyjętego na szczycie Rady Europejskiej w Lizbonie w dniach 23-24 marca 2000 r. jako strategicznego dla UE na najbliższe 10 lat. Głównym celem strategii jest stworzenie w Europie do roku 2010 najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej gospodarki świata. Podstawową metodą realizacji zapisów Agendy Lizbońskiej jest inwe-

stowanie w kapitał ludzki. Zdolność do systematycznego wzrostu ma zapewnić gospodarka oparta na wiedzy, o wysokim wskaźniku spójności społecznej. W tym celu w Strategii Lizbońskiej za priorytety uznano sześć obszarów:

- rozwój firm innowacyjnych;
- aktywizację polityki zatrudnienia;
- inwestowanie w zasoby ludzkie;
- rozwój zabezpieczeń społecznych i promowanie integracji społecznej;
- poprawę jakości zatrudnienia;
- mobilność pracowników.

Postępujący proces globalizacji, szybkie tempo rozwoju technicznego oraz zmiany w świadomości społeczeństwa na całym świecie wymuszają zdobywanie coraz wyższego poziomu wykształcenia. Charakterystyczną cechą europejskiej polityki edukacyjnej realizowanej na obszarze UE jest jej stosunkowo duża różnorodność. Edukacja jest bowiem jedną z tych dziedzin, które nie podlegają w Unii Europejskiej unifikacji. Kraje UE postanowiły jednak doprowadzić do wyrównania poziomu nauczania, aby umożliwić wszystkim swoim obywatelom jednakowy dostęp do oświaty, a potem zapewnić równe szanse na uzyskanie zatrudnienia.

Jako konsekwencja realizacji Strategii Lizbońskiej, pojawiła się zatem koncepcja „nowego wymiaru europejskiej edukacji”. Szczególne znaczenie przypisuje się w niej trzem aspektom:

- ciągłości, czyli ustawiczności edukacji, sprowadzającej się do idei edukacji przez całe życie;
- wielowymiarowości i wielostronności edukacji;
- interaktywności procesu kształcenia.

Postępujący proces integracji europejskiej, poprzez dążenie do scalenia Unii w jednolity organizm gospodarczy, podkreśla wspólne dziedzictwo kulturowe kontynentu. Mimo uznawania różnorodności poszczególnych państw uwypukla się przynależność do wspólnej cywilizacji, a także ideę wspólnego wychowania obywatelskiego, opartego na wspólnych wartościach kultury europejskiej. Kluczową rolę w budowaniu i wdrażaniu tej nowej wizji Europy przypisuje się zaś edukacji.

2. Podstawy prawne współpracy w dziedzinie edukacji w UE

Traktat Rzymski nie zawierał postanowień, które mogłyby być samoistną podstawą działań Wspólnoty w tym zakresie. Jedynie *artykuł 128* Traktatu zawierał pewne postanowienia dotyczące kształcenia i doskonalenia zawodowe-

go¹. Dopiero wraz z wejściem w życie Traktatu z Maastricht, pojawiły się istotne w tym zakresie zmiany. Jednym z zapisów Traktatu z Maastricht jest wdrożenie idei europejskiego obywatelstwa, a w rezultacie i wychowania obywatelskiego, którego realizacja powinna zapewnić kształtowanie się poczucia przynależności do UE. Na bazie realizacji tego zadania w literaturze przedmiotu pojawiło się pojęcie europejskiego wymiaru edukacji (*european dimension, dimension européenne*).

Zgodnie z postanowieniami Traktatu z Maastricht² działania UE mają na celu:

- rozwój europejskiego wymiaru edukacji;
- upowszechnianie języków państw członkowskich;
- popieranie wymiany studentów i nauczycieli;
- uznawanie na uczelniach dyplomów i okresów studiów;
- rozwój współpracy między ośrodkami edukacyjnymi;
- popieranie rozwoju edukacji zaocznej.

Dalszy rozwój polityki edukacyjnej UE zapewnił Traktat Amsterdamski, który wszedł w życie dnia 1 maja 1999 r. Wprowadził on do Preambuły Traktatu Rzymskiego zapis podkreślający konieczność popierania możliwie najwyższego rozwoju poziomu wiedzy przez szeroki dostęp do oświaty oraz stałe uaktualnianie wiedzy.

Należy także wspomnieć o art. 14 (Prawo do edukacji) **Karty Praw Fundamentalnych Unii Europejskiej** przyjętej 7 grudnia 2000 r. na szczycie w Nicei, który stanowi, iż każdy ma prawo do edukacji oraz dostępu do kształcenia zawodowego i ustawicznego. Prawo to obejmuje również wolny dostęp w zakresie kształcenia obowiązkowego (art. 14 ust. 2). Wreszcie *art. 14 ust. 3* przewidu-

¹Regulowanie zagadnień z obszaru szkolnictwa wyższego odbywa się głównie na podstawie dyrektyw, które przyjmowane były dopiero po roku 1989:

- Dyrektywa Rady nr 89/48/EWG z 21 grudnia 1988r. dot. Ogólnego systemu uznawania dyplomów szkół wyższych, przyznanych na zakończenie przynajmniej trzyletniego kształcenia i doskonalenia zawodowego;
- Dyrektywa Rady nr 92/51/EWG z dnia 18 czerwca 1992 r. w sprawie drugiego ogólnego systemu uznania kształcenia i doskonalenia zawodowego, jako uzupełnienie dyrektywy 89/48/EWG;
- Dyrektywa Rady UE nr 93/96/EEC z 29 października 1993 w sprawie prawa pobytu studentów;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 99/42/WE ustanawiająca procedurę uznawania kwalifikacji w zakresie działalności zawodowych objętych dyrektywami o liberalizacji i środkach przejściowych oraz uzupełniającej ogólne zasady uznawania kwalifikacji.

² W punkcie 3 *art.126* Traktatu z Maastricht umieszczono zapis o wzajemnej współpracy państw członkowskich UE z krajami trzecimi oraz z właściwymi organizacjami międzynarodowymi, zajmującymi się oświatą, w szczególności z Radą Europy. *Art. 127* Traktatu dotyczy wspierania i realizowania polityki kształcenia zawodowego, a także współpracy z krajami trzecimi w tym zakresie.

je prawo do kształcenia dzieci zgodnie z religijnymi, filozoficznymi i pedagogicznymi przekonaniami rodziców, zgodnie z ustawodawstwem krajowym, które określa zasady wykonywania tego prawa.

Wymienione akty prawne stanowią, iż Rada UE, działając zgodnie z procedurą określoną w art. 251 Traktatu Rzymskiego (procedura współdecydowania) i po konsultacji z Komitetem Gospodarczym i Społecznym oraz Komitetem Regionów, podejmuje działania zachęcające do realizacji tych celów, z wyłączeniem jednak harmonizacji przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich, jak również, działając na wniosek Komisji, przyjmuje w tej sprawie zalecenia.

Cele działań w zakresie kształcenia zawodowego określa art. 150 Traktatu Rzymskiego, stanowiąc, iż Wspólnota urzeczywistnia politykę kształcenia zawodowego, która wspiera i uzupełnia działania państw członkowskich, w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść i organizację kształcenia zawodowego.

Przytoczone przepisy traktatowe potwierdzają, iż działania UE w zakresie edukacji i kształcenia zawodowego mają wyłącznie charakter koordynacyjnych. Wspólnota koncentruje się na organizowaniu ram jak najszerzej współpracy i wymiany doświadczeń, bez ingerencji w krajowe regulacje prawne obowiązujące w zakresie polityki oświatowej poszczególnych państw członkowskich.

3. Rola szkolnictwa wyższego w podnoszeniu wartości zasobów ludzkich

Jako czynnik niezbędny dla rozwoju społecznego, konsolidacji i wzbogacania tożsamości europejskiej, pojawiła się zatem koncepcja „Europy Wiedzy”. Podkreśla ona rolę uniwersytetów w rozwoju europejskiego wymiaru kulturalnego oraz znaczenie europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego jako kluczowego kierunku służącego promowaniu mobilności obywateli, możliwości zatrudniania oraz ogólnego rozwoju kontynentu.

Proces reform systemów edukacji zapoczątkowały 25 maja 1998 r. cztery państwa (Francja, Niemcy, Wielka Brytania i Włochy) podpisując *Deklarację Sorbońską*. Zobowiązały się one do reform szkolnictwa wyższego w Europie, w celu przystosowania go do pełnienia wiodącej roli w budowaniu europejskiej konkurencyjności. Niezależność i autonomia uniwersytetów mają gwarantować, że szkolnictwo wyższe oraz system badań będą na bieżąco przystosowywać się do zmieniających się potrzeb i wymagań rynku. Uzyskanie kompatybilności i porównywalności systemów szkolnictwa wyższego na terenie całej Europy wymaga jednak ciągłego podtrzymywania tempa zmian oraz wsparcia przy zastosowaniu konkretnych środków. Potwierdzeniem poparcia państw członkowskich dla ogólnych zasad ustalonych w *Deklaracji Sorbońskiej*, jest ich zaangażowanie

zowanie w koordynację swojej polityki, zmierzającej do osiągnięcia w relatywnie krótkim okresie (najpóźniej do końca pierwszej dekady trzeciego tysiąclecia), celów, które uważają za najistotniejsze dla utworzenia europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego oraz dla promowania europejskiego systemu szkolnictwa wyższego na skalę światową, a mianowicie:

- wprowadzenie jednorodnego systemu ocen i nadawania stopni i tytułów;
- wprowadzenie systemu punktowego – ECTS³;
- promocja mobilności studentów/uczniów oraz nauczycieli/ naukowców.

Główne zasady tych poczynań można przedstawić w następujący sposób:

Przyjęcie systemu czytelnych i porównywalnych stopni, także poprzez wdrożenie *Suplementu do Dyplomu*, w celu promowania możliwości zatrudnienia obywateli Europy oraz międzynarodowej konkurencyjności europejskiego systemu szkolnictwa wyższego. Przyjęcie systemu opartego zasadniczo na dwóch głównych cyklach: niższym – *undergraduate* i wyższym – *graduale*. Dostęp do drugiego cyklu wymaga pomyślnego ukończenia pierwszego etapu cyklu studiów, trwającego minimum trzy lata. Stopień nadany po pierwszym cyklu, będzie również uznawany na europejskim rynku pracy jako odpowiedni poziom kwalifikacji. Drugi etap powinien prowadzić do tytułu stopnia *master* i/lub *doctorate degree*, jak to jest w wielu państwach Europy.

Ustalenie systemu punktów kredytowych, takiego jak *ECTS*, jako odpowiedniego środka promowania jak największej mobilności studentów. Punkty mogą być również zdobywane poza szkolnictwem wyższym, z uwzględnieniem kształcenia przez całe życie, pod warunkiem, że są one uznane przez rekrutujące szkoły wyższe.

Promocja mobilności poprzez pokonanie przeszkód na drodze do swobodnego przemieszczania się, ze szczególnym uwzględnieniem:

- studentów – dostęp do możliwości studiów i szkoleń oraz związanych z tym usług;
- nauczycieli, naukowców i personelu administracyjnego – uznanie i waloryzacja okresów badań, nauczania i szkolenia, zrealizowanych w europejskim kontekście bez uszczerbku dla ich praw;
- promocja współpracy europejskiej w zakresie zapewniania jakości, z uwzględnieniem opracowania porównywalnych kryteriów i metodologii;
- promocja niezbędnych europejskich wymiarów szkolnictwa wyższego, szczególnie pod względem rozwoju zawodowego, współpracy między-

³ ECTS – Europejski System Transferu Punktów (*European Credit Transfer System*); jest od roku 1989 wprowadzony w szkołach wyższych krajów Europy Zachodniej. Został opracowany z myślą o ułatwieniu dostępu do informacji o programach studiów w uczelniach zagranicznych oraz usprawnieniu wymiany studentów między uczelniami.

instytucjonalnej, programów dotyczących mobilności oraz zintegrowanych programów nauczania, szkolenia i badań.

Oficjalnym potwierdzeniem dla idei **europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego** (zapoczątkowanej *Deklaracją Bolońską*) jest *Deklaracja Bolońska. Dokument* podpisany został 19 czerwca 1999 roku, przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe w 29 krajach europejskich. Zapoczątkował proces istotnych zmian w systemach edukacji poszczególnych państw. Proces ten, określany często jako *Proces Boloński*. Zmierza on do utworzenia do 2010 roku – w wyniku uzgodnienia pewnych ogólnych zasad organizacji kształcenia – Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (*European Higher Education Area – EHEA*). Przesłanie i sposoby realizacji zawartych w *Deklaracji Bolońskiej* postulatów są nadal przedmiotem dyskusji. Państwa sygnatariusze zobowiązały się do osiągnięcia zapisanych celów w ramach swoich kompetencji instytucjonalnych oraz biorąc w pełni pod uwagę różnorodność kultur, języków, krajowych systemów szkolnictwa oraz autonomię uniwersytetów. Będą także prowadzić współpracę międzyrządową wraz z pozarządowymi organizacjami europejskimi kompetentnymi w zakresie szkolnictwa wyższego.

W *Deklaracji Bolońskiej* idea „harmonizacji” struktury systemów szkolnictwa wyższego została rozwinięta, w celu zwiększenia mobilności i poprawy „zatrudnialności”. Konkretne postulaty wskazujące sposoby realizacji idei tworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego określono jako:

- wprowadzenie systemu „łatwo czytelnych” i porównywalnych stopni (dyplomów);
- wprowadzenie studiów dwustopniowych;
- wprowadzenie punktowego systemu rozliczania osiągnięć studentów (ECTS);
- usuwanie przeszkód ograniczających mobilność studentów i pracowników;
- współdziałanie w zakresie zapewniania jakości kształcenia;
- propagowanie problematyki europejskiej w kształceniu.

W roku 2001 ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe w Europie, reprezentujący 33 państwa (sygnatariuszy), spotkali się w Pradze w celu omówienia dotychczasowych postępów w realizacji zadań oraz wyznaczenia kierunków i priorytetów na przyszłe lata. Ministrowie ponownie zapewnili o swoim zaangażowaniu w projekt utworzenia **Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EHEA)** do roku 2010. Wybór Pragi na miejsce tego spotkania symbolizował chęć zaangażowania w ten proces całej Europy w świetle rozszerzania Unii Europejskiej. Ministrowie zapoznali się z raportem *“Kontynuacja Procesu Bolońskiego”* (przygotowanym na zlecenie zespołu kontynuującego prace) i stwierdzili, iż cele wyznaczone przez *Deklarację Bolońską* są powszechnie

akceptowane przez większość państw-sygnatariuszy. Tym samym potwierdzili, iż współpraca w zakresie budowy systemu kształcenia wysoko wykwalifikowanej kadry jest popierana przez kraje członkowskie UE jako droga do poprawy konkurencyjności Wspólnoty.

4. Różnorodność systemów edukacyjnych a standaryzacja kompetencji

Unia Europejska nie tworzy jednolitego systemu edukacji. Jej działania w tym zakresie polegają jedynie na organizowaniu podstaw współpracy oraz wymiany doświadczeń. Edukacja jest sprawą wewnętrzną każdego państwa członkowskiego. Systemy edukacyjne poszczególnych państw są wzajemnie porównywane i oceniane, jednak dość różnorodne. Unia Europejska dąży wprowadzić do wyrównywania szans oświatowych, ale nie oznacza to ujednoczenia systemów edukacji czy też programów nauczania. Wzbogacone są one jednak o tzw. edukację europejską, która od roku 1999 stała się powszechnym elementem programów nauczania. Polityka edukacyjna UE koncentruje się zatem na:

- upowszechnianiu poczucia tożsamości europejskiej (głównie wśród młodzieży);
- nauczaniu języków państw członkowskich (zakłada się, iż każdy młody Europejczyk będzie posługiwał się swobodnie trzema językami wspólnotowymi);
- popieraniu wymiany studentów i nauczycieli;
- rozwiązaniu problemu uznawania dyplomów i okresów studiów.

Zgodnie z zasadą subsydiarności, za systemy kształcenia i treść nauczania odpowiedzialne są państwa członkowskie. UE dąży jedynie do wyrównania poziomów edukacji, w celu ułatwienia uznawania wykształcenia i kompetencji, dla celów akademickich (dalszego kształcenia) lub zawodowych (zatrudnienia), w innych państwach członkowskich. Harmonizacja ustaw i rozporządzeń dotyczących edukacji w państwach członkowskich na obecnym etapie integracji nie jest przewidziana. Wspólna winna być jednak ogólna charakterystyka programów edukacyjnych i dążenie do standardów międzynarodowych. Przewiduje się, iż w przyszłości obowiązywać będą trzy cykle studiów wyższych:

- trzyletni licencjat;
- pięcioletni master (magisterskie);
- ośmioletni doktorat⁴ (PhD).

Różnorodność nie oznacza zatem braku procesu przybliżania poszczególnych systemów szkolnych. Legislacyjne i wykonawcze kompetencje UE, jeśli

⁴ Po uzyskaniu tytułu master, absolwent kontynuuje trzyletni okres studiów i uzyskuje stopień doktora PhD czyli matura + 8 lat studiów.

chodzi o możliwości bezpośredniej ingerencji w poszczególne narodowo-państwowe systemy szkolne, są bardzo ograniczone (zasada subsydiarności). *Traktat z Maastricht* zapoczątkował jednak formalnie „europejską politykę oświatową”. Wspierają ją wymierzone w przyszłość bezpośrednie działania podejmowane z Brukseli w postaci różnych programów wspomagania i projektów innowacyjnych [Szymański, 1999:14]. W szczególności należy zwrócić uwagę na konieczność zwiększenia międzynarodowej konkurencyjności europejskiego systemu szkolnictwa wyższego. Witalność i efektywność każdej cywilizacji można mierzyć bowiem sposobem postrzegania jej kultury przez odmienne kręgi cywilizacyjne.

Strukturalne, programowe i pedagogiczne inicjatywy, które znacznie wykraczają poza „europejski wymiar” wyartykułowany w *Traktacie z Maastricht*, przerzucają pomost od „europeizacji” ku „globalizacji” szkół. Podczas gdy pojęcie „globalizacja” używane w odniesieniu do trendu w oświacie obejmuje przede wszystkim skutki oświatowe współczesnych procesów ekonomicznych, społecznych i politycznych, to konkurencyjne pojęcie „uniwersalizacja” wyraża i podkreśla historyczne zakorzenienie oraz komponentę kulturową [Adick, 1992: 124].

We wszystkich krajach europejskich programy kształcenia są obecnie (jeszcze) określane przez „władze narodowe”, które mają prawo wprowadzać je, rewidować i wycofywać. Narodowe programy kształcenia obejmują jednak z reguły również i „komponenty europejskie”, tak że pewnych przedmiotów i treści naucza się w równej mierze w wielu krajach europejskich, a niekiedy nawet na całym świecie. Nie powinno to dziwić, zważywszy że we wszystkich krajach europejskich zachodzą podobne procesy rozwojowe o charakterze naukowym, technologicznym, społecznym i politycznym. W tym kontekście nie należy też zapominać o wspólnym dziedzictwie historycznym [Szymański, 1999:28].

Polityka edukacyjna Unii Europejskiej ogranicza się zatem właściwie do wskazania priorytetów rozwojowych, uznanych za perspektywiczne w warunkach postępującej globalizacji życia społeczno-gospodarczego. Konkretnie regulacje dotyczą zaś jedynie sfery uznawalności dyplomów i kwalifikacji dla celów akademickich lub zawodowych. Uznawanie kwalifikacji zawodowych rozpoczęto od wyselekcjonowania zawodów, które wymagają wzajemnie uzgodnionych opisów umiejętności (Decyzja 85/368). Następnie wskazano zawody regulowane, wykonywanie których uzależnione jest od spełnienia wymogów kwalifikacyjnych i znajomości odpowiednich procedur (opisanych w odrębnych przepisach). Uznawanie dyplomów i kwalifikacji zawodowych oparto na systemie dyrektyw (Dyrektywy 89/48/EWG, 92/51/EWG, 99/42/WE, 2001/19/WE). Dokumenty potwierdzające poddaje się zaś procedurom nostryfikacji (przez władze zwierzchnie danej instytucji edukacyjnej) oraz legalizacji (przez organy administracji rządowej odpowiedniego szczebla). W tym sensie zatem wyłącznie po-

strzeżać możemy dążenie do standaryzacji systemu edukacyjnego UE, jako potwierdzenia porównywalnych kompetencji.

5. Podsumowanie

Dokonujący się powoli, aczkolwiek sukcesywnie proces jednoczenia się Europy w sferze edukacji wymaga niewątpliwie rozszerzenia i upowszechnienia systemu edukacji „o wymiarze ogólnoeuropejskim”. Intensywny rozwój tego rodzaju edukacji wydaje się tym bardziej pożądany, iż procesy integracyjne zmierzają wciąż do poszerzeniu zasięgu geograficznego. Dotychczasowa działalność UE (w dziedzinie edukacji) oraz takich organizacji, jak: Rada Europy, Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), jak również Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), nie wytworzyły (jak dotąd) jednolitej koncepcji uniwersalnej szkoły europejskiej. Można się jednak spodziewać, iż prace w tym kierunku będą kontynuowane. Obecny stan to pewien etap. Na wzór unii gospodarczej, politycznej czy monetarnej powstanie być może w przyszłości, europejska unia edukacyjno-kulturowa. System oświaty każdego kraju nie konstytuuje się wskutek przypadkowych decyzji, lecz jest ściśle uwarunkowany szeregiem czynników politycznych, historycznych, narodowych, ekonomicznych czy ustrojowych, które ostatecznie wpływają na jego strukturę. Zatem edukacyjna działalność UE obecnie polega na wytyczaniu w jej ramach określonych kierunków i celów oraz metod ich realizacji. Nie wyklucza to podejmowania w przyszłości prób i wypracowania jednolitego modelu edukacji europejskiej.

Wydaje się, iż w dobie globalizacji produktywność, konkurencyjność i efektywność w coraz mniejszym stopniu zależą od materialnych czynników produkcji, tj. ziemi, kapitału i pracy, a w coraz większym stopniu od stanu wiedzy technicznej, ekonomicznej i organizacyjnej. Czynniki te pozwalają tworzyć nowe technologie i nowe wyroby oraz sprawnie zarządzać nowoczesnym przedsiębiorstwem. W celu osiągnięcia wymienionych standardów, niezbędna jest nowoczesna wiedza ludzi, którą uzyskuje się przez wysoką, jakość wykształcenia i szkolenia, myślenie innowacyjne oraz wdrażania nowych rozwiązań. Coraz powszechniej rysuje się przekonanie, że inwestowanie w edukację i naukę staje się jedną z najważniejszych i najbardziej efektywnych form inwestycji. Zasoby ludzkie są zatem nie tylko istotnym elementem budowy przewagi konkurencyjnej, ale stają się także najszybciej pomnażającym się kapitałem.

Celem artykułu było: 1) Ukazanie roli inwestycji w kapitał ludzki czyli w edukację, w poprawie konkurencyjności, we współczesnej gospodarce; 2) Przedstawienie realizacji Strategii Lizbońskiej jako szansy na sukces Europy i jej mieszkańców; 3) Uwypuklenie w tym procesie znaczenia edukacji, doskonale-

nia kompetencji i podnoszenia poziomu wykształcenia; 4) Podkreślenie, iż sukcesu w dynamicznie rozwijającej się gospodarce, upatrywać należy w dysponowaniu wysoko wykwalifikowaną kadrą. To właśnie czynnik ludzki może sprawić, że gospodarka europejska sprosta wyzwaniom współczesnego świata. Umiejętne dostosowywanie się do różnorodności i radzenie sobie ze skrajnościami to źródło przewagi europejskiego modelu rozwojowego. Istotą Strategii Lizbońskiej jest zaś uznanie za fundament konkurencyjności działań zintegrowanych i gospodarki opartej na wiedzy. W ten sposób wytyczono kierunek zmian w systemie edukacyjnym. Celem jest stopniowe wprowadzanie standardów ogólnoeuropejskich, bez naruszania „narodowości” procesu edukacji. Wskazano zatem obywatelom drogę do osiągnięcia sukcesu, poprzez inwestowanie w siebie i własny rozwój intelektualny.

BIBLIOGRAFIA

- Adick C., 1992, *Uniwersalizacja nowoczesnej szkoły. Szkic teoretycznej problematyki dotyczącej wyjaśnienia upowszechnienia szkoły na świecie w ostatnich 200 latach wraz ze studiami przypadków z Afryki Zachodniej*, Shoningh, Pederborn, 124 s.
- Czachór Z., Mojsiewicz Cz., Wallas T., 2001, *Słownik wiedzy o Unii Europejskiej*, Wyd. Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań, 111 s.
- Deklaracja Bolońska – Szkolnictwo wyższe w Europie* dostępne na <http://www.men.waw.pl>
- Dziewulak D., 1997, *Systemy szkolne Unii Europejskiej*, Wyd. „ŻAK”, Warszawa
- Grzesik A., 1999, *Z doświadczeń edukacji europejskiej w RFN*, [w:] Fic D. (red.) *Zarządzanie i finansowanie w systemie edukacji w Polsce a integracja z Unią Europejską*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. T. Kotarbińskiego, Zielona Góra, 73 s.
- Marciniak J., 2002, *Wpływ procesów globalizacyjnych na procesy edukacji*, [w:] Szablowski J. (red.), *Sektor prywatny w szkolnictwie wyższym w Polsce w warunkach integracji z Unią Europejską*, Kielce-Białystok, 54 s.
- Mitter W., 1999, *Drogi reformy szkolnej w europejskiej perspektywie* [w:] Szymański M. (red.), *Edukacja w perspektywie europejskiej na przełomie XX i XXI wieku*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1999, 14-28s.
- Mosakowski R., 2002, *Szkolnictwo wyższe w krajach Unii Europejskiej. Stan obecny i planowane reformy*, Wyd. Politechniki Gdańskiej, Gdańsk, 255 s.
- Pachociński R., 2002, *Przemiany w szkolnictwie wyższym w krajach wysokorozwiniętych*, [w:] Szablowski J. (red.), *Sektor prywatny w szkolnictwie wyższym w Polsce w warunkach integracji z Unią Europejską*, Konferencja Rektorów Uczelni Niepaństwowych, Kielce-Białystok, 45-46
- Strategia Lizbońska – droga do sukcesu zjednoczonej Europy*, 2002, UKIE, Warszawa, <http://www.ukie.gov.pl>

- Szymański M. (red.), 1999, *Edukacja w perspektywie europejskiej na przełomie XX i XXI wieku*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 14-28
- Waszkiewicz A., 2003, *Wspólnoty Europejskie 1951-2002. Zarys zmian społeczno-gospodarczych i instytucjonalnych w krajach Wspólnot Europejskich w latach 1951-2002*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń, 98 s.